

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף ו

איבעיא להו שלשה ימים הן ואידיהן או דלמא הן בלא אידיהן: שלושה ימים שאמרה המשנה שאסור לעשות עם הגויים משא ומתן לפני החג שלהם, האם זה כולל את החג עצמו (שהוא נחשב חלק מהשלושה ימים), או לא כולל החג עצמו?

ת"ש ר' ישמעאל אומר שלשה לפניהם ושלשה לאחריהן אסור: רבי ישמעאל חולק על התנא שלנו וסובר שכמו שלפני החג אסור למכור להם, כך גם אחרי החג אסור למכור להם.

אם נאמר שהשלושה ימים כוללים גם את החג עצמו, איך יתכן שרבי ישמעאל כולל את החג גם כחלק מהשלושה ימים שלפניו וגם כחלק מהשלושה ימים שאחריו? אלא בהכרח ששלושת הימים לא כוללים את החג, ולכן אומר רבי ישמעאל שאסור שלושה לפני ושלושה אחרי.

דחיה: אידי דתנא שלשה לפניהם תנא נמי שלשה לאחריהם: יתכן שרבי ישמעאל סובר שהשלושה ימים כוללים את החג, אבל אגב כך שהוא אמר 'שלושה ימים לפני' הוא השתמש באותו מטבע לשון ואמר גם 'שלושה ימים אחרי', למרות שבאמת האיסור הוא רק שני ימים אחרי החג.

ת"ש דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל: גויים העושים יום חג לעבודה זרה בכל יום ראשון בשבוע, לדעת רבי ישמעאל יוצא שלעולם יהיה אסור למכור להם. כי שלושה ימים לפני ושלושה ימים אחרי אסור, וכמובן שגם החג עצמו אסור, ואם כן לא נשאר יום בשבוע שמותר!

מוכח ששלושת הימים לא כוללים את החג עצמו, כי אחרת היה לנו נשאר לנו את יום רביעי וחמישי שמותר למכור להם.

תשובה: אליבא דרבי ישמעאל וכו': באמת בדעת רבי ישמעאל אין לנו ספק שהוא סובר ששלושת הימים לא כוללים את החג עצמו. וכל הספק שלנו הוא בדעת רבנן החולקים עליו וסוברים שרק שלושה ימים לפני החג אסור, האם הימים הללו כוללים את החג או לא.

אמר רבינא ת"ש ואלו הן אידיהן וכו': במשנה הבאה כתוב - אלו הם החגים שאסור לעשות משא ומתן עם הגויים שלושה ימים לפניהם. וביאר רב חנין שהחג 'קלנדא' הוא במשך שמונה ימים אחרי תקופת טבת, והחג 'סטרונייא' הוא במשך שמונה ימים לפני תקופת טבת. והסימן שלא תטעה בדבר ש'קלנדא' הוא אחרי ו'סטרונייא' הוא לפני, הפסוק "אחור וקדם צרתני" שקודם אחרי ואחר כך לפני. (ואולי 'צרתני' מתפרש ברמז מלשון צרה, שהחג שלהם הוא צרה ליהודים).

עכשיו, אם נאמר ששלושה ימים לפני החג כוללים גם את החג, אם כן ב'קלנדא' וב'סטרונייא' יש לנו עשרה ימים שאסור לעשות משא ומתן. ואם כן המשנה היתה צריכה לכתוב שעשרה ימים לפני החגים הללו אסור לשאת ולתת עמהם, ומדוע כתבה רק שלושה ימים לפני? אלא בהכרח ששלושת הימים לא כוללים את החג עצמו, ולכן כתבה המשנה זמן קצוב ששלושה ימים קודם כל החגים שלהם אסור (וכמובן שבחג עצמו אסור ולא צריך לכתוב זאת).

דחייה: תנא כוליה קלנדא חד יומא הוא חשיב ליה: התנא מחשיב את כל הימים של החג 'קלנדא' או 'סטרונייא' כיום אחד, ולכן הוא כתב 'שלושה ימים' והכוונה יומיים קודם החג והחג עצמו במשך כל ימיו.

אמר רב אשי ת"ש: מלשון משנתנו 'לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלושה ימים'. אם כוונת המשנה לאסור שלושה ימים כולל החג, היא היתה צריכה לכותב כך 'אידיהן של עובדי כוכבים שלושה ימים', כי עיקר הענין הוא החג עצמו ובגללו אסורים גם שני הימים שלפניו.

וכי תימא: ואם תאמר שהמשנה הוצרכה לכתוב בנוסח שכתבה, כדי שנדע שהאיסור הוא רק בימים שלפני החג ולא בימים שלאחריו. אין זה נכון, כי היה עליה לכתוב כך 'אידם של עובדי כוכבים ג' ימים לפניהם'. ומזה שכתבה המשנה

בתחילה 'לפני אידיהן' שמע מינה שכל שלושת הימים הם לפני החג ולא כוללים את החג עצמו.

*

איבעיא להו משום הרווחה, או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול:

האם האיסור לשאת ולתת עמהם לפני החג, הוא משום 'הרווחה' כלומר שהגוי ירוויח במשא ומתן וילך להודות לעבודה זרה, והישראל יעבור על האיסור של "לא ישמע על פין". או שהחשש הוא משום "לפני עיור" דהיינו שהגוי יקנה בהמה ויקריב אותה לעבודה זרה, ואחת משבע מצוות בני נח היא איסור ע"ז, ואסור ליהודי להכשיל את הגוי.

למאי נפקא מינה וכו': והנפקא מינה, במקרה שיש לגוי בהמה אחרת. אם האיסור הוא משום 'הרווחה' עדיין יש כאן את החשש. אבל אם האיסור משום לפני עיור אין את החשש, כי יש לו בכל מקרה בהמה להקריב.

קושיא: וכי אית ליה לא עבר וכו': האם כשיש לגוי בהמה לקרבן, היהודי לא עובר משום לפני עיור כשהוא נותן לו בהמה אחרת? והרי אסור להושיט אבר מן החי לבני נח שמוזהרים לא לאכול אותו, למרות שגם אם לא ניתן להם את האבר הם יכולים לקחת אותו בעצמם. ובכל אופן המגיש להם את האיבר עובר על "לפני עיור"!

תירוץ: הכא במאי עסקינן: שם מדובר במקרה שהגוי והאיבר עומדים משני עברי הנהר והגוי לא יכול לקחת את האיבר אם היהודי לא יביא לו אותו. אבל אם הוא יכול לקחת אותו בעצמו לא עוברים על לפני עיור.

דיקא נמי: וכך מדויק מלשון הברייתא שם שמדובר בשני עברי נהר. כי כתוב ש'לא יושיט' לו, ולא כתוב 'לא יתן' שאז היה משמע שהגוי עומד ליד האיבר ויכול לקחת אותו בעצמו.

*

איבעיא להו: מה הדין אם הוא כן נשא ונתן עם הנכרים לפני אידיהם? נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם מותר לו להנות מאותה סחורה.

קושיא על ריש לקיש: **איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש:** למדנו בברייתא - אידיהן של עובדי כוכבים נשא ונתן אסורין. לכאורה כוונת הברייתא שאם הוא נשא ונתן עמם לפני אידיהם הסחורה אסורה בהנאה, וא"כ קשה על ר"ל.

תירוץ: **לא, אידיהן דוקא:** כוונת הברייתא שדווקא אם נשא ונתן עמם ביום אידיהם עצמו הסחורה נאסרת, ובזה גם ר"ל מודה שהסחורה אסורה.

א"ד (א"כא דאמרי) איתיביה ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן: יש אומרים שריש לקיש הקשה על רבי יוחנן: למדנו בברייתא - אידיהן של עובדי כוכבים נשא ונתן אסורין. משמע שדווקא ביום אידיהם הסחורה נאסרת ולא לפני, וא"כ קשה על רבי יוחנן.

תירוץ: **תנא אידי ואידי אידיהן קרי ליה:** התנא של הברייתא קורא גם לימים שלפני יום אידם 'אידיהן', ולכן גם אם הוא נשא ונתן עמם לפני אידיהם הסחורה אסורה בהנאה.

ראיה לריש לקיש:

תניא כוותיה דר"ל: למדנו בברייתא- כשאמרו (במשנתנו) שאסור לשאת ולתת עימם לפני אידיהם, זה רק בדבר שמתקיים עד יום אידם, שאז הוא רואה אותן ביום אידו והולך ומודה לע"ז שלו, אבל בדבר שאינו מתקיים עד יום אידו כגון ירק, מותר לשאת ולתת עימם, ואפילו בדבר המתקיים אם עבר ונשא ונתן הסחורה מותרת בהנאה. ע"כ הברייתא. ומכאן ראיה לדברי ריש לקיש.

תני רב זביד בדבי רבי אושעיא: רב זביד שנה בברייתות שנסדרו ע"י רבי אושעיא כך: דבר שלא מתקיים עד יום אידם מוכרים להם, אבל לא קונים מהם, שכיון שהוא לא דבר המתקיים הנכרי מתאוה למוכרו, והוא יודה לע"ז שלו ביום אידו על שהצליח למוכרו.

*

ההוא מינאה: מעשה במין ששלח 'דינר קיסרי' (= דינר עם הטבעה חדשה, שהקיסר פסל את המטבע הקודמת וגזר שישתמשו רק במטבע החדשה הזו) לרבי יהודה נשיאה ביום אידו, ובאותה שעה ישב ריש לקיש לפני רבי יהודה נשיאה. אמר ר"י נשיאה - מה אעשה? אם אקח ממנו את הדינר הוא ילך להודות לע"ז שלו (= שהמין נהנה שאדם כ"כ חשוב כמו ר"י נשיאה לקח ממנו מתנה), ואם אני לא אקח ממנו תהיה בינינו שנאה. אמר לו ריש לקיש - קח ממנו את הדינר ותזרוק אותו לבור בפניו. אמר לו רבי יהודה נשיאה - אם אני אעשה כך הרי כל שכן שתהיה בינינו שנאה. אמר לו ריש לקיש - התכוונתי שתשליך את הדינר לבור בצורה כזאת שהוא לא יבין שעשית כך בכוונה, וכיון שהוא יראה שהדינר אבד ממך הוא לא ישמח.

*

למדנו במשנה - להשאיל ולשאל מהו כו':

קושיא: בשלמא: אמנם מובן שאסור להשאיל להם, כיון שהוא גורם להם לרווח, אבל מדוע אסור לשאול מהם, והרי הוא ממעט את ממונם ע"י ששואל מהם (= שהגוי אינו יכול להשתמש בדבר שהישראל שאל ממנו).

אב"י מתרץ: באמת היה צריך להיות מותר לשאול מהם, אלא שגזרו שלא לשאול מהם כדי שלא יבוא להשאיל להם.

רבא מתרץ: הטעם בכל המשנה הוא משום שהגוי ילך להודות לע"ז שלו, ולכן אסור לשאול מהם כיון שהוא יודה לע"ז שלו שהישראל צריך אותו.

*

למדנו במשנה - להלוותם וללוות מהן:

קושיא: בשלמא להלוותם: אמנם מובן שאסור להלוות להם, כיון שהוא גורם להם לרווח, אבל מדוע אסור ללוות מהם, והרי הוא ממעט את ממונם ע"י שלווה מהם.

אב"י מתרץ: כנ"ל. רבא מתרץ: כנ"ל.

*

למדנו במשנה - לפורען ולפרוע מהן כו':

קושיא: בשלמא לפורען: אמנם מובן שאסור להחזיר להם חוב, כיון שהוא גורם להם לרווח, אבל מדוע אסור לגבות מהם חוב, והרי הוא ממעט את ממונם ע"י שגובה מהם את החוב.

אביי מתרץ: כנ"ל. **רבא מתרץ:** הטעם בכל המשנה הוא משום שהגוי ילך להודות לע"ז שלו, ולכן אסור לפרוע מהם כיון שהוא יודה לע"ז שלו שהוא נפטר מהחוב. **וצריכי:** כלומר משנתנו היתה צריכה להביא איסור משא ומתן והשאלה והלוואה ופריעה למרות שבכולם הטעם הוא משום שהוא יודה לע"ז שלו.

דאי תנא לשאת ולתת עמהן וכו': אם המשנה היתה כותבת רק את האיסור של משא ומתן, היינו חושבים שרק משא ומתן אסור כיון שהוא גורם להם לרווח ולכן הגוי ילך להודות לע"ז, אבל מותר לשאול מהם כיון שהוא ממעט את ממונם, לכן כתבה המשנה גם את איסור שאלה.

ואם היא היתה כותבת רק את איסור שאלה היינו חושבים שרק לשאול מהם אסור, כיון שחשוב בעיני הגוי שהישראל צריך אותו, והוא לא מפסיד מכך כיון שהוא יודע שהישראל יחזיר לו אח"כ את החפצים כמו שהם, אבל מותר ללות מהם כיון שהוא גורם לו בזה צער, כיון שהגוי אומר לעצמו שהמעות לא יחזרו אליו.

ואם היא היתה כותבת רק את איסור הלוואה היינו חושבים שרק ללוות מהם אסור, כיון שהגוי אומר לעצמו אני אפרע ממנו את החוב בעל כרחי, והוא ילך להודות לע"ז על שהישראל צריך אותו, אבל מותר לגבות מהם חוב כיון שהמעות כבר לא יחזרו אל הגוי ויש לו צער מזה והוא לא ילך להודות, לכך כתבה המשנה שבכל המקרים אסור.

*

למדנו במשנה - רבי יהודה אומר נפרעין מהן כו' (= מותר לגבות מהם חוב כיון שיש לגוי צער מזה, אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן):

קושיא: ולית ליה לרבי יהודה 'אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן'? והרי למדנו בבביתא שלדעת רבי יהודה אסור לאשה לתת סיד על פניה במועד, כיון שבעוד הסיד על פניה זהו ניוול (= גנאי) עבודה, ולמרות שלאחר שהיא תסיר אותו מתייפות פניה בכך והיא נהנית, אבל כיון שההנאה הזו תגיע רק לאחר המועד הרי שאסור לה לנוול את עצמה במועד. ומודה רבי יהודה שמותר לה לסוד בסיד שיכולה לקפלו (= להסירו) בתוך המועד, שאע"פ שיש לה מזה צער עכשיו בתחילת המועד, מכל מקום היא שמחה בעוד יום או יומיים בתוך המועד ששערה נושר ובשרה מתעדן.

נמצא שלדעת רבי יהודה אומרים את הטעם 'אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן'! ומדוע במשנה הוא לא סובר זאת?

תירוץ: **אר"י (= אמר רב נחמן) בר יצחק:** אין להשוות בין דיני המועד לכאן, לפי שכל מה שהתירו לעשות במועד הוא בכלל 'אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן', כגון שחיטה והכנת סעודה, שכעת יש לו צער לעשות זאת והתירו לו משום שיש לו שמחה לאחר זמן שהוא יהנה מכך בתוך המועד.

תירוץ נוסף: **רבינא אמר:** רבי יהודה סובר שהגוי תמיד מיצר על שהחזיר את החוב לישראל (שהגויים רצים להחזיק לעולם בממון ישראל שנפל לידיהם, וכשהישראל מוציא אותו מהם הם מצטערים וכועסים ומקללים -ר"י מלוניל), ולכן הגוי לא שמח אף לאחר זמן.

*

מתניתין דלא כר' יהושע בן קרחה: כלומר משנתנו שהביאה את דעת חכמים ורבי יהודה החולק עליהם לגבי האם מותר לגבות מהם חוב, אינה כשיטת רבי יהושע בן קרחה הסובר אחרת -

דתניא: וכפי שלמדנו בברייתא - רבי יהושע בן קרחה אומר, אסור לגבות מהם הלוואה שיש עליה שטר (= שהישראל מחזיק בשטר חוב שכתוב בו שהגוי חייב לו כך וכך), שכיון שהישראל מחזיק בשטר, הגוי מפחד ממנו בכל שעה, ולכן הגוי שמח לאחר זמן ביום אידו על שפרע את החוב. אבל מותר לגבות מהם הלוואה בעל פה (= שאין עליה שטר חוב), כיון שהישראל מציל מידיה את החוב, משום שהגוי חושב בדעתו שאינו חייב לישראל כלום, ולכן אינו שמח לאחר זמן.